

EL PODER TRANSFORMADOR DELS PETITS

INICIATIVES CAMPEROLES EN EL SUD PLANETARI

DAVID MOLINEAUX

Santiago de Xile

Les dècades recents i a diversos continents, la situació dels petits agricultors ha esdevingut més precària. Sempre van ser vulnerables davant les sequeres, plagues i altres desafiaments naturals; però la seva situació ha empitjorat davant l'envestida de l'agricultura industrialitzada de les transnacionals.

Això no obstant, Àfrica, Àsia i Amèrica Llatina han vist com sorgien iniciatives camperoles que es caracteritzen per tres elements: resistència contra l'agricultura industrial, regeneració de sòls, i participació protagonista de les dones –gairebé el 70% de la força de treball agrícola en el sud del planeta.

L'agricultura industrialitzada

A partir de l'anomenada “revolució verda” dels anys 60 i 70, el poder de decisió sobre la producció agrícola mundial ha anat passant dels agricultors petits i mitjans als directors d'empreses transnacionals. Aquestes han afavorit que se sembrin un grapat d'espècies comercials, en monocultius massius, gran part dels quals no són per al consum humà: prop del 90% del blat de moro i la soja produïts arreu del món es destinen a l'alimentació de bestiar o a la producció de biocombustibles.

Els aliments esdevenen una mercaderia més, objecte d'una especulació financera que ha produït alces sobtades dels preus del gra –i això en un món on la desnutrició és responsable de més del 50% de la mortalitat infantil. Les organitzacions camperoles han respost reclamant la sobirania alimentària: el dret de prendre les seves pròpies decisions sobre els seus conreus.

La dominació transnacional de l'agricultura s'ha aguditzat amb la introducció de varietats transgèniques, les quals requereixen d'uns elements específics (llavors, fertilitzants i pesticides) per a la compra dels quals els camperols s'han d'endeutar, sovint de forma intolerable. Sovint requereixen de projectes massius de reg artificial i processos productius mecanitzats.

Una pràctica que ha suscitat la resistència camperola és la de patentar els organismes. També hi ha l'anomenada “biopirateria”, a través de la qual les empreses s'apropien de varietats millorades durant segles per agricultors tradicionals, i després obliguen els camperols a comprar-los les seves pròpies llavors.

El paradigma agroindustrial ja no és viable, explica la científica i activista hindú Vandana Shiva. Depèn massivament del petroli, aportant el 29% de les emissions d'efecte hivernacle mundials. Degrada els sòls i danya greument la biodiversitat, matant milers de milions d'aus i aniquilant poblacions d'insectes. També ha empobrit l'alimentació de tothom: tradicionalment els humans consumíem més de 3.000 varietats de plantes, però sota el règim transnacional només 8 varietats arriben a representar el 75% dels conreus per al consum humà. D'altra banda, una àmplia gama d'estudis tècnics ha mostrat que l'agricultura ecològica pot alimentar la població actual del món i la prevista pel futur.

El poder de l'organització local

Davant de multitud de reptes, les agrupacions camperoles, a diverses parts del sud planetari, han donat mostres del poder transformador de l'acció comunitària. Un exemple emblemàtic ha estat la lluita del *Movimento dos sem terra* (MST), l'organització social més gran del Brasil. Des dels seus inicis a la dècada dels vuitanta, l'MST ha defensat l'agricultura sostenible a petita escala, oposant-se al latifundi i a l'expansió de l'agricultura industrial. Actualment compta amb més d'1,5 milions d'adherits; les seves accions més típiques han estat la presa de terres no conreades i la promoció de tècniques productives ecològiques entre les famílies beneficiades. Ha dut a terme més de 2.500 ocupacions de terres, assentant unes 400.000 famílies en més de 20 milions d'hectàrees. Segons xifres de la Conferència Episcopal Brasileira (CNBB), més de 1.700 membres de l'MST han estat assassinats.

L'MST s'ha oposat al poder de les empreses transnacionals i als conreus transgènics. Des de l'any 2000, insisteix en la pràctica de l'agroecologia a tots els seus assentaments. Això inclou reforestació, regeneració dels sòls degradats, i adopció de mètodes agroforestals, que combinen el conreu d'arbres i arbustos amb la sembra de vegetal i la cura d'animals domèstics. Tot això ha significat no només haver reverdit immenses extensions de terres devastades, sinó una prosperitat inesperada per a les famílies assentades.

Una altra lluita pionera del sud planetari va ser la del *Moviment Chipko*, nascut al nord de l'Índia. Al principi dels anys setanta, arran de la tala massiva d'arbres per part d'empreses fusteres, la regió estava patint desertificació i ensorraments catastròfics. El 1974, 27 dones, arriscant les seves vides, van manifestar-se, abraçant arbres marcats per ser tallats. El moviment es va anar estenent a tota la regió, creant un model d'"acció ecosocial no violenta". Entre d'altres coses, es va prohibir durant quinze anys tallar arbres a les falques de l'Himàlaia.

Cap a finals dels anys vuitanta, també a l'Índia, va sorgir *Navdanya*, organització dedicada a la defensa de la biodiversitat davant l'agricultura industrial. Ideada per Vandana Shiva, *Navdanya* està liderada per dones camperoles. Guiada per principis gandhians, promou l'autogovern local. Ha creat un centenar de bancs de llavors a diferents regions del país, rescatant més de 5.000 varietats d'arròs, blat, fesols i altres aliments.

Navdanya ha format més de mig milió d'agricultors i agricultores en mètodes sostenibles. Ha ressuscitat tradicions de treball comunal, promogut una xarxa de mercats orgànics, establert cooperatives de crèdit entre dones camperoles i liderat amb èxit campanyes contra la biopirateria.

Al sud de l'Índia, on el cotó transgènic sembrat per l'empresa Monsanto havia deixat molts camperols amb deutes insuportables, i l'aplicació massiva de pesticides creava seriosos problemes de salut, van sorgir organitzacions dedicades a difondre pràctiques agràries sostenibles. De poblet en poblet, van promoure una campanya en la qual els agricultors juraven abandonar els pesticides i adoptar mètodes ecològics.

Els agricultors van anar descobrint que les pràc-

tiques ecològiques no només van deixar de danyar la seva salut: rendien molt més. D'un grup inicial de 450 "poblets lliures de transgènics", el moviment ha arribat a tenir més de 8.000 localitats participant-hi, que cobreixen prop d'un milió i mig d'hectàrees. Els vincles socials també han augmentat: entre les dones d'un sol estat, Andhra Pradesh, funcionen gairebé un milió de grups d'autoajuda.

Reverdit Àfrica

A grans sectors d'Àfrica, la vulnerabilitat dels seus pobles ha estat exacerbada per les sequeres i la desertificació. Els anys vuitanta la província de Tigray, del nord d'Etiòpia, considerada una de les més degradades de tota Àfrica, va patir una fam descomunal, les imatges de la qual van commoure el món.

Després, amb el suport d'ONGs estrangeres i del govern, agricultors de la zona van anar emprenent, poble per poble, un ambiciós programa de reforestació, compostatge i la construcció a mà d'un ampli sistema de terrasses agrícoles. Valent-se de tècniques ecològiques, han aconseguit esquivar el domini dels productes agroindustrials, aprofitar l'aigua de pluja i regenerar els sòls, creant una zona reverdida que és considerada un model per tota Àfrica.

Camperols de la regió subsahariana del Sahel, afectada per devastadores sequeres arran del canvi climàtic, han implementat programes de regeneració natural usant tècniques tradicionals agroforestals. La immensa àrea ha reverdit tant que es nota fàcilment a les fotografies de satèl·lit. Només a la República del Níger els camperols han regenerat més de cinc milions d'hectàrees i han plantat 200 milions d'arbres.

Moviments antihegemònics

Les organitzacions locals s'han reforçat amb la creació d'organitzacions antihegemòniques internacionals. Diverses agrupacions ja esmentades són membres de la Via Campesina, fundada el 1993, que actualment compta amb 164 organitzacions membre a 73 països. També han participat activament al Fòrum Social Mundial.

L'experiència és molt clara: ni la pobresa rural ni el poder de les transnacionals, ni molt menys el fet de ser dona, són obstacles insuperables per a l'empoderament i la realització plena de les persones i les comunitats del sud planetari. □